

Міністерство освіти і науки України
Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської ради

Школа О.М., Фоменко О.В., Ремзі І.В.

Методичні рекомендації до написання курсових робіт, наукових тез

Методичні рекомендації

Харків – 2022

Схвалено на засіданні кафедри теорії та методики фізичного виховання
Протокол № 1 від 28.08.2022 р.

Школа О.М., Фоменко О.В., Ремзі І.В. Методичні рекомендації до написання курсових робіт, наукових тез: методичні рекомендації. Харків, 2022.
– 46 с.

У зміст методичних рекомендацій включено теоретичний базис з освітнього компонента «Методи досліджень у фізичній культурі та спорті», наводяться вимоги до змісту і структури курсової роботи. Методичні рекомендації містить пропозиції щодо обрання теми, визначення мети, завдань, предмету та об'єкту дослідження. В ньому надається характеристика методів наукових досліджень, що можна використовувати під час проведення наукових досліджень, написання тез доповідей.

Рекомендованими матеріалами можуть користуватися викладачі та здобувачі вищої освіти фізкультурних та педагогічних закладів освіти.

ЗМІСТ

1. Загальні положення методичних рекомендацій.....	4
2. Теоретичний базис курсової роботи.....	7
2.1. Наукові основи курсової роботи.....	7
2.2. Загальні відомості про науку і наукові дослідження.....	8
2.3. Методика наукових досліджень.....	10
2.4. Технологія наукових досліджень.....	15
3. Курсова робота: проблематика, мета, завдання та основні положення.....	19
3.1. Проблематика в області фізичної культури та спорту.....	19
3.2. Формулювання теми дослідження, його мета та завдання.....	20
4. Структура курсової роботи.....	22
5. Оформлення курсової роботи.....	44
Список використаної літератури.....	55
Додатки.....	56

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Методичні рекомендації розроблені для викладачів та здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт».

Метою роботи є надання здобувачам освіти необхідних теоретичних знань та методичної допомоги з наукового супроводження при організації і проведенні раціональної і ефективної науково-дослідної роботи, узагальнення і представлення наукових результатів, викладення і написання наукової праці, виконання нормативних вимог до змісту, обсягу та оформлення магістерської роботи, підготовці презентації і захисту наукових положень на засіданні екзаменаційної комісії.

В рекомендаціях уточнюється форма курсової роботи, пропонуються приблизні напрями для обрання теми, аналізу літератури і використання різних інформативних ресурсів, проведення досліджень, орієнтованих на науково-методичну професійну діяльність у сфері фізичної культури і спорту.

Об'єктами професійної діяльності випускників, які засвоїли програму магістратури, являються навчання, виховання, розвиток, освіта, освітні системи.

Курсова робота є одним із видів самостійної роботи здобувачів освіти. Призначення її полягає у формуванні у здобувачів освіти наукового світогляду, розвитку творчості, активізації пізнавального процесу, поглибленні спеціальних знань. Виконання курсової роботи потребує оволодіння різними методиками тестування і контролю, уміння аналізувати літературні джерела, критично оцінювати їх, робити узагальнення і висновки.

Курсова робота повинна представляти собою закінчену науково-дослідну або науково-методичну працю, виконану на основі всебічного аналізу даних літератури і узагальнення результатів власних вимірювань і спостережень.

Курсова робота має засвідчити рівень засвоєння здобувачами освіти програмного матеріалу зі спеціальності та оволодіння знаннями й навичками,

одержаними в процесі навчання, а також уміння застосовувати їх у практичній роботі. Захист курсової роботи, який проводиться на відкритому засіданні екзаменаційної комісії, повинен продемонструвати відповідність рівня підготовленості випускника вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця.

Курсова робота повинна відповідати таким вимогам і містити:

- обґрунтування актуальності та практичного значення роботи на підставі аналізу стану питання, що вирішується у відповідності до пріоритетних напрямів наукових досліджень академії;

- застосування сучасних методів досліджень, методів математичної статистики, комп'ютерних технологій, комп'ютерного моделювання, соціально-економічних, науково-технічних рішень, що засвідчують рівень фундаментальної та гуманітарної підготовки фахівця;

- наявність загальних висновків, у яких повинні бути сконцентровані висвітлені у роботі методологія та методи досліджень, основні наукові, науково-методичні та практичні результати, можливості їх використання, а також напрямки подальшого розвитку досліджень.

Магістерська робота має відповідати низці вимог, найважливішими серед яких є:

- актуальність теми, відповідність її сучасному стану й перспективам розвитку спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» з урахуванням пріоритетних напрямів наукових досліджень академії;

- самостійність наукових пошуків здобувача освіти;

- окресленість наукового апарату (мета, завдання роботи, об'єкт, предмет, методи дослідження тощо);

- глибина й повнота аналізу наукової літератури з теми дослідження;

- використання сучасних методів та дослідницьких технологій;

- достовірність отриманих результатів;

- аргументованість і конкретність висновків і рекомендацій;

- змістовність;

- логічність викладу матеріалу;
- грамотність, науковий стиль викладу.

Курсова робота має відповідати загальним вимогам наукової етики, зокрема, наявності всіх необхідних посилань, коректності цитування тощо. У разі виявлення в роботі плагіату вона не допускається до захисту, а якщо цей факт встановлено в процесі роботи екзаменаційної комісії, така робота оцінюється на «незадовільно».

До виконання курсових робіт залучаються всі здобувачі освіти І рівня освіти.

Метою і головним змістом роботи випускника є розв'язання актуальної наукової, науково-технічної, науково-методичної або навчально-методичної проблеми (задачі).

Виконання і захист курсової роботи здійснюється державною мовою.

2. ТЕОРЕТИЧНИЙ БАЗИС КУРСОВОЇ РОБОТИ

2.1. Наукові основи курсової роботи

Під теоретичним базисом курсової роботи, що виконується здобувачем освіти за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» розуміється знання основ наукових досліджень задля якісної розробки роботи, оформленої як наукова праця випускника закладу вищої освіти, за яким оцінюється його готовність до майбутньої професійної діяльності сфери фізичної культури і спорту.

Під час вивчення освітнього компоненту «Методи досліджень у фізичній культурі і спорті» відбувається систематизація знань про принципи наукової роботи, які були отримані здобувачами освіти в процесі засвоєння освітньо-професійної програми і формування теоретичного базису наукового підходу необхідного для якісного виконання курсової роботи.

Важливішими завданнями курсу є:

- ознайомлення здобувачів освіти із загальними відомостями про науку і наукові дослідження;
- навчання здобувачів освіти методам і методології наукових досліджень;
- ознайомлення здобувачів освіти з формами і методами роботи з літературою, проведенням тестування та організацією експерименту;
- засвоєння здобувачами освіти методики оформлення результатів науково-дослідної роботи;
- надбання здобувачами освіти необхідних знань для підготовки презентації науково-дослідної роботи.

Методика вивчення даного освітнього компоненту передбачає засвоєння теоретичних аспектів в формі лекційних занять, надбання навичок в формі практичних занять з методів дослідження, а також виконання завдань самостійної роботи під час вивчення окремих тем, підготовки доповідей, наукових тез, статей, написанні наукових робіт і рефератів.

Умовою успішного засвоєння даного курсу є виконання індивідуальних завдань з тематики майбутньої курсової роботи.

2.2. Загальні відомості про науку і наукові дослідження

Наука – це система знань об'єктивних законів природи, суспільства і мислення, що отримуються і перевертаються в безпосередню виробничу силу суспільства в результаті соціально-економічної діяльності.

Це синтез організованої особливим чином пізнавальної діяльності і її результатів. Під організованою особливим чином пізнавальною діяльністю розуміються методологічні і світоглядні принципи, що забезпечують науковий підхід до вибору, постановки і реалізації досліджень. Термін наука застосовується також як назва окремої області знань.

Основна мета науки – пізнання об'єктивного світу (теоретичне відображення дійсності) і діяння на навколишнє середовище з метою отримання позитивних для суспільства результатів.

Наука підтримується і розвивається в результаті дослідницької діяльності суспільства.

Наукове дослідження – це форма існування та розвитку науки.

Структуру організації наукових досліджень доцільно представити у вигляді чотирьох компонентів:

- перший – загальні питання наукових досліджень (теорія, методологія та методи);
- другий – процеси наукових досліджень (форми, методи та засоби пізнання);
- третій – методика наукових досліджень (обрання конкретних форм, методів і засобів, ефективних для відповідної області науки або галузі професійної діяльності);
- четвертий – технологія наукових досліджень (сукупність знань про процеси наукових досліджень та методики їх виконання).

Наукова теорія – це вища форма організації теоретичного знання, що представляє собою сукупність об'єднаних в єдину систему основних елементів теорії (підтверджених гіпотез, понять, суджень) у відповідній галузі (у даному випадку в фізичній культурі та спорті). Критерієм істинності теорії є її практичне підтвердження.

Основою будь-якої науки і науко ведення є методологія, яка представляє собою вчення про структуру, логічну організацію, методи та засоби діяльності.

В науковій літературі під методологією звичайно розуміється система наукового пізнання, тобто вчення про принципи побудови, форми і способи науково-пізнавальної діяльності.

Методологія може бути спеціально-наукова і філософська. Спеціально-наукова методологія розподіляється на декілька рівнів: загально методологічні концепції і напрями, методологія окремих спеціальних наук, методика та технологія досліджень.

Філософська методологія визначає систему філософських знань. Особистим способом реалізації методології на практиці є метод, як система дій

в різноманітних видах людської діяльності спрямованих на досягнення поставленого завдання.

Науковий метод – це система правил і приписів, спрямовуючих людську діяльність (виробничу, політичну, культурну, наукову, освітню і т.д.) на досягнення поставленої мети.

Якщо методологія – це стратегія наукових досліджень, що забезпечує досягнення мети, сформульованої в гіпотезі передбачених наукових результатів (генеральний шлях пізнання), то метод – це тактика, що показує як краще за все іти цим шляхом.

До процесів наукових досліджень відносять форми, засоби і методи пізнання, сукупність яких складає методику досліджень конкретної наукової області знань, що представляють собою один із рівнів спеціальної наукової методології.

Процес наукових досліджень, як організаційна форма виконання науково-дослідної роботи, визначається поставленою проблемою і може бути наочно представлений моделлю інформаційних взаємозв'язків при виконанні етапів магістерської роботи як особливого виду НДР.

Наукові дослідження починаються з постановки проблеми на основі виявлених протиріч, що маються, між необхідністю наукових знань про об'єкт і фактичні знання про об'єкт (процес, явище), котрі має в своєму розпорядженні наука на даний період її розвитку.

Постанова проблеми визначає вибір теми дослідження, уточнює її назву та забезпечує обґрунтування актуальності розробки.

Для уточнення завдань дослідження здійснюється інформаційний пошук і проводиться науковий пошук, що забезпечує отримання наукових результатів.

Вирішальне значення для наукових досліджень мають інтелектуальні здібності дослідника, його науковий світогляд, широта наукових знань, системне мислення, асоціативне сприйняття, інформативна культура, творча активність, толерантність. Наукові робітники повинні добре володіти психологією наукової роботи і грамотною організацією наукових досліджень.

2.3. Методика наукових досліджень

Приставаючи до наукових досліджень необхідно обрати методи, засоби і форми дослідження і науково обґрунтувати методику дослідження.

Методика наукових досліджень це сукупність конкретних форм, методів і засобів теоретичних і прикладних досліджень в конкретній області знань (напрямок професійної діяльності дослідника).

Методика наукових досліджень обирається для рішення наукового завдання у відповідності до сформульованої мети вивчення конкретного об'єкта досліджень (структури, характеристики, інформаційних зв'язків та інших його властивостей) за допомогою наукових принципів і методів пізнання запланованих результатів, що визначають доцільну діяльність для досягнення конкретного ефекту при подальшому використанні наукових результатів в теорії і практиці (впровадження у виробництво, науку, освіту і т.д.).

У відповідності з перерахованими етапами процесу наукових досліджень, відображеними в узагальненій моделі (вибір теми – інформаційний пошук – науковий пошук – впровадження), методична система наукових досліджень повинна включати ряд приватних методик, орієнтованих на виконання робіт на кожному із вказаних етапів.

Як вказувалося раніше наукові дослідження починаються з постановки проблеми, тому методика повинна дозволяти розкрити протиріччя між існуючими знаннями про об'єкт дослідження, котрі необхідні для практичного рішення задачі, що свідчить про недостатність теоретичної інформації про об'єкт дослідження для отримання необхідного результату.

Постанова проблеми дозволяє обрати тему дослідження на основі методики формулювання теми і обґрунтування її актуальності для рішення конкретної задачі дослідження.

Вибір теми, її формулювання і обґрунтування актуальності розробки дозволяє перейти до наступного етапу – інформативного пошуку шляхів рішення проблеми на основі методики аналізу літературних джерел для

узагальнення наукових результатів, що маються в даній області знань (огляд літературних джерел і використання інформаційних ресурсів Internet). Результатом є план проведення наукових досліджень з поставленої проблеми.

Методика наукового пошуку звичайно формується на основі методик, що вже маються, раніш застосовувалися для інших об'єктів (процесів, явищ) в суміжних областях або, якщо прототип такої методики відсутній, розробляється нова авторська методика для рішення задачі, що поставлена в темі.

Серед методик наукового пошуку звичайно виділяють дві групи:

- методики теоретичних досліджень;
- методики експериментальних досліджень.

Методики теоретичних досліджень визначають загальну структуру теоретичного дослідження і методики рішення головного і допоміжного завдань у відповідності з назвою теми і постановою проблеми.

Теоретичні дослідження є творчими, спрямованими на створення нових наукових гіпотез, глибоке пояснення невивчених явищ і процесів, узагальнення окремих явищ і процесів, обґрунтування стратегії і тактики наукових досліджень, а також рішення інших подібних завдань.

Наукові дослідження базуються на інтелектуальній діяльності (мислення) людини-дослідника. Важливішим елементом теоретичного дослідження є розумова праця. Мається велика кількість методик теоретичного дослідження, тому вибір можна робити тільки у відповідності з конкретною науковою проблемою.

Відмітимо деякі принципи наукової праці, в яких теоретичні дослідження складають базисний компонент наукового результату:

1. Постійно думати про предмет дослідження. Так, І. Ньютон на питання про те, як він змог відкрити закони небесної механіки, відповів: «Дуже проста, я весь час думав про них». Із цього принципу витікають два практичних висновки: неможна займатися науковою роботою тільки на роботі, людина повинна думати про предмет свого дослідження постійно.

2. Не працювати без плану. Під час виконання наукового дослідження спочатку складається розширений план, а потім, в процесі теоретичних досліджень, його деталізують і коректують.

3. Контролювати хід роботи в процесі теоретичних досліджень. За результатами постійного контролю ходу досліджень здійснюється коректування робіт і виконується аналіз наукових результатів.

Методики експериментальних досліджень – це загальна структура, послідовність і прийоми виконання експериментальних досліджень. Експериментальні дослідження підтверджують теоретичні поняття, закони, принципи на практиці і є базою для підтвердження достовірності отриманих наукових результатів, що сформульовані в гіпотезі наукових досліджень з обраної теми.

Експеримент і теорія взаємопов'язані:

- теорія дозволяє обґрунтовувати методику експерименту;
- експеримент дозволяє оцінити справедливість теорії.

Експериментальні дослідження складаються з трьох етапів: планування, експерименту і аналізу (обробки результатів).

В більшості випадків експеримент є багатофакторним досвідом. Багатофакторність експерименту дає можливість викласти його стратегії після чергового етапу. Багатофакторний експеримент базується на загально математичному апараті, основи якого були закладені в працях Р. Фішера.

Приступаючи до експерименту необхідно: скласти програму, обґрунтувати методику, обрати вимірювальну апаратуру, провести оцінку вимірювань, визначити послідовність і скласти календарний план.

Математична теорія експерименту і його планування, передбачає зміну всіх досліджуваних факторів (вимірюваних параметрів) за визначеним планом і враховуючи їх взаємодію – якісно новий підхід до дослідження із застосуванням комп'ютерних програм для обробки результатів факторного експерименту. Цей напрямок в експериментальних дослідженнях отримав назву «обчислювальний експеримент».

Важливим розділом методики експериментальних досліджень є обробка і аналіз даних. Особлива увага при підборі методики експерименту повинна приділятися математичним методам обробки та зручним формам запису результатів у вигляді таблиць, графіків, формул, діаграм і т.д.

Методика оформлення наукових результатів у вигляді наукового положення, котре є заключним етапом рішення наукової проблеми. Формами наукової продукції є:

- науково-технічний звіт;
- доповідь;
- стаття;
- монографія;
- навчальний посібник;
- курсова робота.

Нові наукові результати, що мають важливе теоретичне значення і мають практичне застосування, публікуються в монографіях, статтях, наукових звітах, а учбові матеріали в підручниках, навчальних посібниках, методичних рекомендаціях.

Монографія – наукове видання у вигляді книги, яке містить всебічне дослідження однієї проблеми.

Доповідь – коротке викладення змісту основних наукових положень, що сформульовані автором, висновки та пропозиції. Під час підготовки доповіді необхідно скласти короткі тези на 1-2 сторони з викладенням мети і змісту ідей.

Стаття – матеріал, що представлений у вигляді інформації для фахівців, які можуть використовувати, викладені в неї результати, в своїй роботі.

Підручник – учбове видання у вигляді книги, що містить систематичне викладення окремої навчальної дисципліни, яке відповідає навчальній програмі, затвердженій офіційними органами.

Навчальний посібник – навчальне видання, яке частково замінює або доповнює підручник.

Курсова робота – результат наукових досліджень бакалавра фізичної культури і спорту.

Курсова робота класифікується як спеціальна робота, яка публічно захищається.

Для проведення наукових досліджень необхідно обрати оптимальну методику для даної теми (завдання) з тих, що мають в науці або розробити нову. Причому необхідно звернути особливу увагу на три взаємопов'язані наукові поняття: методологія, метод, методика, значення котрих носить принципівий характер для здобувача освіти, який виконує дослідження за темою магістерської роботи.

2.4. Технологія наукових досліджень

Термін «технологія», походить від злиття двох слів – *tehne* – мистецтво і *logos* – поняття, вчення, тобто вчення про майстерність.

Технологія наукових досліджень – це сукупність знань про зміст процесів наукового дослідження при обранні теми, інформаційному і науковому пошуку, впровадженні наукових результатів, а також практичного засвоєння конкретної методики виконання наукових досліджень під час розробки магістерської роботи.

Графічне відображення технології наукових досліджень отримало назву «Технологічна карта наукових досліджень».

Технологічна карта наукових досліджень – це схема, що ілюструє методично доцільну послідовність виконання наукового дослідження з урахуванням змісту процесів наукового дослідження (обрання теми, інформаційний і науковий пошук, що включає теоретичні і експериментальні результати), методики виконання етапів процесу наукових досліджень і формулювання наукового положення, що складає кінцеву мету досліджень.

Проблема на технологічній карті означається як запит практики. Рішення проблеми і є тема даного наукового дослідження. Для уточнення назви теми необхідно знати стан питання і сутність досліджуваного об'єкта, а також

уточнити мету дослідження, тобто необхідно провести інформаційний пошук з уточнення шляху рішення даної проблеми. На технологічній карті ці дослідження вказані як «найменування теми» і «мета дослідження». За результатами цих процесів формулюються головні завдання, що відповідають темі дослідження і визначається кількість і зміст додаткових завдань, які необхідні для рішення головного завдання. По кожному з додаткових завдань складається план-програма дослідження, що приводить до їх рішення. Дослідження допоміжного завдання починаються з інформаційного пошуку, що уточнює постанову допоміжного завдання і зміст дослідження. Потім починається науковий пошук, котрий для допоміжних завдань здійснюється разом для теоретичних і експериментальних досліджень, починаючи з виробітки гіпотези наукового результату, що передбачається, за кожним з допоміжних завдань. Проводиться попередній аналіз шляхів рішення допоміжних завдань, а далі безпосереднє рішення кожного допоміжного завдання і перевіряється самостійність рішення, за котрим слідує оформлення наукових результатів. Синтез наукових результатів за всіма допоміжними завданнями дозволяє сформулювати наукове положення, котре і є безпосереднім рішенням головного завдання. Після завершення етапу оформлення наукового положення приступають до впровадження результатів наукового дослідження, до яких відносяться нова теорія або методика навчання, інформаційна технологія і т.п.

На основі перерахованих етапів дослідження складається технологічна карта наукових досліджень в цілому. Технологічна карта містить назву теми і її головне завдання, рішення котрої є метою дослідження. Потім визначаються допоміжні завдання з формулюванням наукових результатів, котрі визначають наукове положення, що замикає цикл наукового дослідження.

При складанні технологічної карти наукових досліджень означається ряд понять.

Головне завдання – завдання, що визначається темою і метою наукового дослідження, поставленого проблемою соціального заказу (заказ практики).

Допоміжне завдання витікає із необхідних допоміжних досліджень під час рішення головного завдання.

Це можуть бути розробки деякого приладу, програмного забезпечення, інформаційної педагогічної технології, без котрих неможливе проведення дослідження, необхідного для рішення головного завдання. Рішення окремого допоміжного завдання дозволяє сформулювати проміжний науковий результат.

Науковим результатом дослідження є творчий продукт в рішенні будь-якого завдання, замовлення, проблеми.

Науковим положенням називається узагальнення наукових результатів за всіма допоміжними завданнями, що задіяні в рішенні головного завдання.

Методична значущість технологічних карт наукового дослідження підтверджується їх відповідністю формулі пізнання і моделям пізнання. У відповідності до формули пізнання на технологічних картах етапу живого споглядання відповідає та її частина, де позначено головне завдання, етапу абстрактного мислення – частина, де позначені допоміжні завдання під час рішення головного завдання, а етапу практичної перевірки наукових результатів допоміжних завдань і перевірки наукового положення для вирішення головної задачі відповідає педагогічний експеримент, що відображений у магістерській роботі і орієнтований на систему освіти.

Модель пізнання об'єкта має триступеневу структуру:

Ступень 1. Розкриття властивостей об'єкта, котрі піддаються вивченню безпосередньо без діяння з боку дослідника (споглядання, спостереження).

Ступень 2. Проникнення в скриті сфери (характеристика, параметри, властивості) об'єкта.

Ступень 3. Уявна розбивка об'єкта на складові частки з метою здійснення умов для більш складної пізнавальної діяльності з наступним емпіричним відновленням об'єкта за допомогою синтезу.

На технологічній карті у відповідності з наведеною моделлю пізнання можна також виділити:

- живе споглядання з метою обґрунтування і постанови головної задачі дослідження;
- розбивка головної задачі на допоміжні завдання, їх аналіз і синтез;
- синтез проаналізованих частин з метою отримання рішення головної (вихідної) задачі для даної теми дослідження.

Представлена технологічна карта наукових досліджень, що орієнтована на формування теоретичного базису виконання магістерської роботи, є загальною для розробки будь-якої наукової праці. Особливістю гіпотетичної моделі наукових досліджень являється складність наукової проблеми і відповідно число головних і допоміжних проблем, що розробляються, зі збільшенням котрих відбувається глобалізація наукової проблеми і відповідно змінюється рівень наукового дослідження. Так, при виконанні наукової роботи магістра звичайно вирішуються одна головна і декілька допоміжних завдань.

3. КУРСОВА РОБОТА: ПРОБЛЕМАТИКА, МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ

3.1. Проблематика в сфері фізичної культури і спорту

В теперішній час стан науки у сфері фізичної культури і спорту такий, що наукової розробки потребують наступні проблеми:

- методика застосування фізичних вправ з метою активного відпочинку, відновлення працездатності;
- обґрунтування оздоровчих програм при заняттях з особами різних вікових груп, чоловіками та жінками;
- контроль і самоконтроль при заняттях оздоровчої направленості;
- лікувальні можливості фізичних вправ при різноманітних захворюваннях, для формування стійкості до впливу зовнішніх неспецифічних факторів середовища та подовшення життя.

Особливе значення мають дослідження, що пов'язані із вдосконаленням системи, процесу і методики підготовки майбутніх спеціалістів в області фізичної культури і спорту.

Стосовно до цієї проблеми темами наукових досліджень можуть бути: зміст освіти або модель викладача-тренера, розробка документів планування навчального матеріалу, форми занять і ефективні методики підготовки викладача-тренера, розробка критеріїв для визначення професійно-педагогічної придатності вступників і т. п.

Дослідження також може бути пов'язано з аналізом і обґрунтуванням власного досвіду професійно-педагогічної діяльності. Студенти можуть спробувати обґрунтувати власний досвід практичної роботи і ефективність індивідуальної побудови навчального процесу з дисципліни «Фізичне виховання».

Описані вище деякі приклади напрямів і тем наукових досліджень не охоплюють всього спектру сучасних тенденцій в області фізичної культури і надаються для загальної орієнтировки.

3.2. Формулювання теми дослідження, його мета та завдання

Алгоритм формулювання теми курсової роботи зводиться до того, що:

- в назві роботи не слід вживати слова, зміст яких нічого не добавляє до її сутності і не несе ніякого інформаційного навантаження (деякі, визначені, особливі);
- в назві небажане використання слів, що включають незавершеність (дослідження, вдосконалення, розробка, вивчення, деякі питання і т. п.);
- повинні бути відсутні аббревіатури та інші скорочення, що не є загально прийнятими і загально доступними.

Особливу увагу слід звертати на формулювання теми. Назва теми повинна бути з можливо меншим набором слів, що адекватно виражають зміст наукової роботи і ясним за формою, тобто не повинне містити складних фраз, що не читаються. Назва роботи не повинна бути довгою. Тут на допомогу приходять нескладні прийоми розбивки назв за допомогою двокрапок і дужок, котрі уточнюють і конкретизують основну тему. Назва повинна виглядати грамотно з літературної точки зору.

Тема дослідження визначається на основі аналізу даних літератури, раніше захищених дисертацій, досвіду практичної роботи вчителів дисципліни «Фізична культура», стан і розвиток сфери фізичної виховання і спорту в Україні і за кордоном.

Мета виконання курсової роботи полягає у формуванні у здобувача освіти загально культурної і професійної компетентності.

Завданнями магістерської роботи є:

- розвиток творчої ініціативи в сфері наукової діяльності;
- оволодіння методикою вивчення науково-методичної літератури, наукового дослідження, узагальнення і логічного викладу отриманих результатів;
- формування вмінь і навичок ведення наукового дослідження, виклад матеріалу дослідження, обґрунтування висновків, практичних рекомендацій, розрахунків і т. д.;

- формування вмінь використовувати знання, що отримані в ході навчання, в науково-практичній діяльності;
- надбання вмінь і навичок використання сучасних інформаційних технологій в науково-дослідній діяльності;
- закріплення і поглиблення отриманих здобувачами освіти знань, вмінь і навичок зі спеціальних дисциплін шляхом вивчення науково-методичної літератури, довідників, оволодіння методиками досліджень;
- розвиток творчої ініціативи здобувачів освіти при самостійному рішенні поставлених перед ними завдань і спрямування на пошук оригінальних рішень;
- вироблення навичок наукового викладення матеріалу дослідження, переконливого обґрунтування висновків, практичних рекомендацій, розрахунків і т.д.;
- розвиток почуття відповідальності за виконану роботу і уміння формулювати висновки і аргументовано їх захищати.

В процесі підготовки магістерських робіт здобувачі освіти повинні оволодіти наступними уміннями і навичками:

- умінням самостійно обирати актуальну тему, визначати мету і формулювати завдання дослідження;
- здійснювати підбір літератури і проводити її критичний аналіз;
- обирати, оволодівати і застосовувати необхідні методики дослідження;
- практично використовувати методи математичної статистики при обробці отриманих результатів дослідження;
- самостійно аналізувати результати дослідження, оформляти їх у відповідні матеріали (таблиці, графіки, рисунки і т. п.), літературно грамотно їх викладати.

4. СТРУКТУРА КУРСОВОЇ РОБОТИ

Робота повинна містити (кожна рубрика оформлюється з нової сторінки):

- титульний аркуш;
- зміст;
- перелік умовних скорочень (за потребою);
- вступ;
- основну частину (розділи, підрозділи);
- висновки;
- практичні (методичні) рекомендації (за потребою),
- список використаних джерел;
- список джерел фактологічного матеріалу (при необхідності);
- додатки (при необхідності).

Титульний аркуш (додаток А) містить:

- найменування міністерства, закладу вищої освіти, деканату і кафедри, де виконано роботу;
- прізвище, ім'я, по батькові автора;
- назву роботи;
- курсова робота;
- спеціальність;
- кваліфікація, на яку претендує здобувач освіти;
- науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по-батькові наукового керівника і, якщо є, консультанта;
- місто і рік.

Зміст – це наглядна схема, перелік заголовків всіх розділів та підрозділів магістерської роботи, з яких вони починаються.

Зміст дає загальне представлення про структуру роботи, подається на початку роботи і дозволяє легко знаходити необхідні фрагменти тексту. В ньому неможна скорочувати або давати заголовки в іншому формулюванні, послідовності і підпорядкованості у порівнянні з текстом. Назви розділів

пишуться прописними літерами, всі заголовки підрозділів починаються з прописної літери і протягують написання стрічними, крапку наприкінці не ставлять і останнє слово кожного заголовка об'єднують крапками з відповідним йому номером сторінки в правому стовбці (додаток Б).

Лапки для виділення заголовків, а також переноси слів не використовуються. Бажано, щоб зміст був розташований на одній сторінці.

Вступ (2-3 сторінки) представляє собою найбільш відповідальну частину роботи, тому що містить у стисnutій формі всі фундаментальні положення, обґрунтуванню яких присвячено дослідження. Це **актуальність** обраної теми, **зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження, методи дослідження, практична значущість** одержаних результатів, **апробація результатів магістерської роботи, структура та обсяг роботи.**

Вступ – дуже відповідальна частина роботи, оскільки в ній подаються всі необхідні характеристики дослідження.

Актуальність обраної теми розкриває сутність і стан розробленості наукової проблеми (задачі) на основі аналізу вітчизняної і зарубіжної наукової літератури із зазначенням практично розв'язаних завдань, актуальних проблем у певній предметній галузі, підстави і вихідні дані для розробки теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження.

Формулювання актуальності теми повинно представляти собою розгорнутий висновок про те, що, не дивлячись на дослідження інших авторів з даного питання, наукові знання в даній області недостатні, застарілі або відсутні.

Доводячи актуальність, необхідно підкреслити, що раніше таких важливих робіт не виконувалося. А якщо і виконувалися, то не був врахований обраний здобувачем аспект. Навіть коли був врахований, то розритий не до кінця або був розкритий повністю, але необхідно продовжувати його розробку, розширюючи умови (критерії, завдання, можливості і т. д.) дослідження.

Слід аргументовано показати, що необхідність дослідження була

обумовлена внутрішньою логікою розвитку відповідної області науки, і у випадку, якщо воно не було проведено, то процес пізнання в чомусь уповільнювався б. Це формулюється у вигляді протиріччя, наприклад, так: *«Без знання... зараз неможливо... В той же час... досі не розроблені.... Таким чином, для...необхідно...».*

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Коротко викладають зв'язок обраного напрямку дослідження з планами організації, де виконана робота, а також з галузевими та (або) державними планами та програмами.

Від формулювання наукової проблеми і доведення того, що частина проблеми, яка стала темою роботи, ще не отримала подальшої розробки або достатньо глибокого висвітлення у спеціальній літературі, необхідно перейти до формулювання **мети дослідження**. Метою дослідження з проблем теорії та методики фізичного виховання, оздоровчої фізичної культури та теорії та методики спортивного тренування можуть бути: розробка нових методик організації фізкультурно-оздоровчої і тренувальної роботи; рішення тих або інших завдань з теорії і практики фізичного виховання, спортивного тренування та оздоровчої фізичної культури; розробка методик і засобів навчання, тренування, виховання якостей особистості, розвитку (виховання) фізичних якостей, форм і методів фізичного виховання в різноманітних структурних підрозділах (дитячий садок, школа, ДЮСШ, ЗВО і т. д.) і вікових групах, зміст навчання, шляхів і засобів вдосконалення управління навчально-тренувальним і виховним процесом і т. д. Наприклад, мета роботи, пов'язана з методикою розвитку координаційних здібностей у дітей 7 років на основі застосування спеціально розробленої програми, може виглядати наступним чином: *Вдосконалити методику розвитку координаційних здібностей у дітей 7 років загальноосвітньої школи шляхом застосування стандартної програми.*

Визначивши мету магістерської роботи, можна сформулювати **завдання**, котрі необхідно вирішити в ході дослідницької роботи.

Формулювання завдань (3-4 завдання) повинно бути змістовним, чітким і точним, оскільки саме вони повинні відображати зміст розділів магістерської роботи. Наприклад, в якості одного з них може бути завдання, що пов'язане з вивченням стану питання, друге – з розробкою експериментальної методики навчання або тренування і третя – з виявленням ефективності застосування даної методики на практиці.

Як правило, кожне завдання формулюється у вигляді доручення: «Вивчити...», «Розробити...», «Виявити...», «Встановити...», «Обґрунтувати...», «Визначити...» і т. п.

Завдання дослідження визначають для того, щоб більш конкретно реалізувати його мету. Їх можна поставити тільки на основі теоретичного і емпіричного аналізу проблеми фізичного виховання, спортивного тренування і оздоровчої фізичної культури. Без аналізу об'єктивної реальності неможна переходити до проектування нових педагогічних елементів, моделей і систем. Попередній аналіз літератури і вивчення досвіду фахівців дозволяє найбільш правильно сформулювати основні завдання дослідження.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію, обрану для вивчення.

Об'єкт завжди повинен знаходитися в області даної науки і не виходити за її межі. До номенклатури об'єкта педагогічної науки відносяться теорія і методика навчання фізичного виховання, спортивного тренування, адаптивної і оздоровчої фізичної культури. Частіше за все об'єктом є процес навчання, виховання, тренування, управління і т. д.

Визначити об'єкт досліджень – значить виявити що саме розглядається в дослідженні. Однак отримати нове знання про об'єкт у всіх його аспектах і проявах практично неможливо. Тому необхідно визначити предмет дослідження, означивши, які відношення, властивості, аспекти, функції розкриваються в об'єкті дослідження.

В одному і тому ж об'єкті можуть бути виділені різноманітні предмети дослідження. Об'єкт і предмет дослідження співвідносяться між собою як ціле

і частина, загальне і часткове. При такому визначенні зв'язку між ними предмет – це те, що знаходиться в межах об'єкта, і саме предмет визначає тему дослідження. Якщо об'єкт не залежить від дослідника, то предмет вивчення, навпроти, повністю формується самим дослідником і в ньому в концентрованому вигляді заключні напрями пошуку, важливіші завдання, можливості їх рішення відповідними засобами і методами.

Предмет дослідження – зафіксовані в об'єкті і включені в процес практичної діяльності людини сторони, властивості і відношення об'єкта, досліджувані з визначною метою в даних умовах і обставинах.

При визначенні предмету одночасно відкривається можливість знаходження кінцевого (для даного етапу) результату і дослідник позбавляється від спроб «осягти неосяжне».

Наприклад, в об'єкті, котрим є *навчально-виховний процес загальноосвітньої школи*, виділяється предмет дослідження – *організація навчально-виховного процесу в загальноосвітній школі на основі здоров'язберезувальних технологій*.

Об'єкт, предмет і мета дослідження повинні бути логічно взаємоузгодженні, пов'язані між собою та з темою магістерської роботи.

Приклади формулювання тем наукових робіт, а також об'єкта, предмета і мети досліджень наведені в додатку В.

Методи дослідження використовуються для розв'язання поставлених у роботі завдань. Перераховувати їх слід коротко та конкретно, визначаючи, що саме досліджувалось тим чи іншим методом. Це дає змогу пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів.

Практичне значення одержаних результатів характеризує їх прикладну орієнтацію на завдання, що зустрічаються в практиці фізичного виховання і спорту.

Автор підкреслює практичну значущість дослідження, тобто перераховує, в яких областях прикладної діяльності, якими освітніми організаціями і в якій формі можуть бути використані результати виконаного дослідження

і рекомендації, викладені в роботі. Практичною значущістю дослідження є та вигода, яку отримує суспільство, якщо проблема буде вирішена в даному дослідженні. Іншими словами, слід переконливо показати, що до проведення дослідження в даній області педагогіки існував недолік, який слід було заповнити в інтересах науки і практики.

Апробація результатів магістерської роботи. Вказується, на яких наукових з'їздах, конференціях, симпозіумах, нарадах оприлюднені результати досліджень, викладені у магістерській роботі.

Наприкінці вступу наводяться дані про **структуру і об'єм роботи**, наприклад: *«Магістерська робота викладена на 55 сторінках, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури, 2 додатків. Робота ілюстрована 3 рисунками і 5 таблицями. При написанні роботи було використано 58 літературних джерел, 10 з яких латиницею».*

Основна частина магістерської роботи містить аналіз предмета дослідження, необхідний та достатній для розкриття його суті.

Основна частина складається з розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів. Кожний розділ починають з нової сторінки. Основному тексту кожного розділу може передувати передмова з коротким описом обраного напрямку та обґрунтуванням застосованих методів досліджень. Наприкінці кожного розділу формулюються висновки зі стислим викладом наведених у розділі наукових і практичних результатів, що дає змогу вивільнити загальні висновки від подробиць.

Основна частина магістерської роботи складається з трьох розділів, у яких подають матеріал, як правило, у такій послідовності:

- огляд літератури за темою і вибір напрямів досліджень;
- виклад загальних підходів і основних методів досліджень, опис теоретичних та емпіричних досліджень;
- аналіз і узагальнення результатів досліджень.

У **першому розділі** здобувач освіти окреслює основні етапи розвитку наукової думки за проблемою, що вивчається. Стисло, критично висвітлюючи

роботи попередників, він повинен назвати ті питання, що залишилися нерозв'язаними, а отже, визначити своє місце в розв'язанні проблеми.

Огляд літератури не повинен бути дослівним переписуванням з інших джерел. Кожен раз, коли автор магістерської роботи користується чужими фактами, судженнями, необхідно посилатися на автора і рік видання джерела. Таким чином, з роботи повинно бути цілковито ясно, в якому місці здобувач освіти користується положеннями, що запозичені із літературних джерел, а де він наводить свої особисті думки, висновки, міркування.

Посилання на авторів повинні робитися правильно. Допускаються два варіанти посилань на літературні джерела:

1. ...В. М. Платонов [36, 37] вказує, що ...
2. ...Ряд авторів [3, 17, 18, 23] вважають, що ...

В першому випадку після прізвища автора в дужках вказується порядковий номер видання, в другому, з метою зменшення обсягу друкованих робіт, дозволяється в посиланнях вказувати порядковий номер публікації згідно до списку літератури, що розміщений наприкінці роботи.

Наприклад:

Враховуючи, що питання виховання у молодших школярів координаційних здібностей отримали в науково-методичній літературі достатньо широке висвітлення [7, 15, 21, 29, 38 та ін.], однозначної думки у фахівців про найбільш ефективну методику виховання даної якості не має.

Відправними словами при аналізі літературних джерел повинні бути: автор «відмічає, вказує, показує, підкреслює, вважає ...».

Прізвище автора можна вказувати на початку, всередині, або наприкінці речення. В цьому випадку після ініціалів і прізвища автора в квадратних дужках вказується номер літературного джерела.

Наприклад:

1. В. П. Філін [46] надає конкретні рекомендації з методики виховання фізичних якостей у юних спортсменів.
2. Найбільш відомими роботами з класифікації фізичних вправ

у спортивному тренуванні є праці В. М. Платонова [36, 37], в яких вони розподіляються на чотири групи.

3. Більш високий рівень кисневого боргу в бігу на 400 м відмічає М. І. Волков [3].

Якщо робиться посилання на групу авторів, то вони перераховуються в хронологічному порядку виходу робіт через кому.

Наприклад:

В роботах М. Г. Озоліна, М. І. Волкова, В. І. Заціорського [34, 3, 8] надається обґрунтування методів виховання спеціальної витривалості у бігунів на короткі і середні дистанції.

Можливий і другий шлях зв'язку тексту роботи з літературними джерелами, коли прізвище авторів разом з номером літературного джерела наводяться в круглих дужках.

Наприклад:

Рівень розвитку швидкісно-силових здібностей у юнаків в значному ступені визначає спортивно-технічні результати юних спортсменів (В. П. Філін [34], Н. А. Фомін [36], О. О. Гужаловський [3]).

Прізвища закордонних авторів можна наводити без ініціалів, в хронологічному порядку.

Цитати повинні наводитися абсолютно точно, з дотриманням всіх особливостей першоджерела. В тексті цитати беруться в лапки.

В магістерській роботі дозволяється скорочення лише наступних слів: і т. д., і т. п., та ін. – котрі звичайно вживаються наприкінці фраз після переліку.

Не допускаються наступні скорочення: т. я. – так як, т. з. – так звані, т. ч. – таким чином, т. щ. – тому що, м. б. – може бути, напр. – наприклад, ф-ла – формула.

Даний розділ закінчується висновками (резюме), в якому в узагальненому вигляді наводяться основні результати аналізу стану питання.

Необхідно закінчити цей розділ коротким узагальненням (висновки до розділу) щодо необхідності проведення свого дослідження.

Обсяг першого розділу складає **18-20 сторінок**.

У **другому розділі** надається характеристика обраним методам дослідження, наводиться опис застосовуваних інструментальних методик, а також описуються умови проведення експериментальних досліджень (де проводилися, з яким контингентом, в яких умовах, коли і як здійснювалися виміри і т. п.). При використанні загально відомих інструментальних методик бажано посилатися на авторів.

При науковому розрішенні питання звичайно використовується декілька методів, що доповнюють один одного. Вибір методів досліджень визначається, перш за все, конкретними завданнями магістерської роботи.

Для вивчення питань, що торкаються методики тренування, навчання, розвитку фізичних якостей, особливостей викладання, постанови виховної роботи використовують різні педагогічні методи дослідження.

При рішенні педагогічних задач часто застосовують фізіологічні, біохімічні, психологічні методи дослідження (пульсометрія, міографія, рефлексометрія, електрокардіографія, міотонометрія і т. д.), антропометрія, дані лікарського контролю та ін.

До основних педагогічних методів дослідження відносяться:

- 1) аналіз і узагальнення літературних джерел;
- 2) педагогічні спостереження;
- 3) тестування;
- 4) педагогічний експеримент.

1. Аналіз і узагальнення літературних джерел. Написання магістерської роботи починається з *аналізу та узагальнення літературних джерел* з досліджуваної проблеми. Ця частина підготовки роботи є випереджаючою в силу декількох обставин.

По-перше, перш ніж писати роботу, слід розібратися в тому, що вже написано, зроблено іншими авторами. Тільки тоді становиться ясним, що ще не зроблено за темою роботи і слід виконати здобувачу освіти.

По-друге, в процесі роботи над інформаційними матеріалами висвітлити,

що можна і необхідно творче запозичувати з робіт інших авторів і переносити в свою роботу в якості своєрідної бази, що використовується для порівняння і протиставлення.

По-третє, в літературних джерелах знаходять числові дані, що необхідні для ілюстрації магістерської роботи, здійснення різноманітних оцінок і розрахунків.

Аналіз досліджень інших авторів з теми роботи повинен бути складовою частиною магістерської роботи.

Приступаючи до відбору і вивчення літературних джерел, рекомендується на початку зупинитися на монографіях, часописах, статтях, в яких є посилання на використану літературу, і далі може відбуватися «ланцюгова реакція» розвертання пошуку, в ході якого кожне нове джерело розширює коло представлень про публікації з теми магістерської роботи.

Другий, більш спрощений підхід складається в початковому зверненні не до всього масиву наукової інформації, а тільки до спеціалізованих часописів («Слобожанський науково-спортивний вісник», «Наука в олімпійському спорті», «Теорія і практика фізичної культури», «Фізична культура в школі» та ін.), авторефератів дисертацій, інших періодичних видань, що публікують інформацію, яка стосується сфери зацікавлення здобувача освіти. Достатньо вивчити подібні видання за останні декілька років, щоб скласти уявлення про інформативне поле, в якому зосереджені джерела знань, різноманітні звістки і дані з проблематики роботи.

2. Педагогічне спостереження – це планомірне, цілеспрямоване і систематизоване пізнання об'єктів, що вивчаються, здійснюване органами відчуття або за допомогою спеціальних приладів. Воно носить споглядальний пасивний характер, не впливає на процеси, що вивчаються, не змінює умов, в котрих вони протікають, і відрізняється від побутового спостереження конкретністю об'єкта спостереження, наявністю спеціальних прийомів реєстрації явищ і фактів, що спостерігаються.

До позитивних сторін методу спостереження відносяться:

- спостереження реального педагогічного процесу, що відбувається

в динаміці;

- реєстрація подій в момент їх протікання;
- незалежність спостерігача від думки випробуваних.

До слабких сторін методу можна віднести:

- недоступність деяких сторін об'єкту, що спостерігається (мотиви, стан, розумова діяльність);
- обмеженість об'єму спостережень для одного дослідника;
- пасивний характер дослідження і елементи суб'єктивізму у спостерігача.

Спостереження як метод пізнання об'єктів, що вивчаються, повинно задовольняти ряду вимог, важливішими з яких є:

- 1) планомірність;
- 2) цілеспрямованість;
- 3) систематичність.

До можливих об'єктів педагогічного спостереження в області фізичного виховання можна віднести:

- зміст навчального процесу (завдання, методи навчання і виховання);
- засоби фізичного виховання, їх місце в заняттях;
- поведінка педагога і учнів;
- тривалість процесу (окремої вправи, заняття, етапу і т. п.) і його кількісна сторона (кількість повторень, занять, днів і т. п.);
- характер, величина тренувального навантаження і його структурний взаємозв'язок;
- елементи техніки рухових дій (їх форма і характер виконання);
- тактичні дії;
- кількісна сторона процесу (темп рухів, кількість кидків, ударів, стрибків, спроб, відрізків дистанції бігу і т. п.);
- зовнішні умови середовища (температура, сила і напрям вітру, стан місця змагань і т. п.).

Перед початком проведення педагогічного спостереження необхідно:

- _ визначити завдання, що стоять перед спостереженням;
- _ намітити об'єкти спостереження;
- підібрати способи фіксації результатів;
- розробити схему спостережень;
- обрати методи аналізу отриманих результатів.

Слід знати, що в залежності від поставлених завдань спостереження можуть бути проблемними (широкими) і тематичними (вузькими), тривалими (безперервними) і короткостроковими (дискретними), безпосередніми і опосередкованими, відкритими і закритими.

Проблемні спостереження ведуться за багатьма показниками, звичайно бувають широкими, тому що охоплюють велике коло питань і, як правило, здійснюються колективно.

Тематичні спостереження – складова частина проблемного спостереження і можуть виконуватися одним дослідником.

Тривалі спостереження передбачають фіксацію подій від початку до кінця деякого процесу (урок, тренування, період, цикл і т. д.).

Короткострокові (дискретні) спостереження характеризуються тим, що в процесі їх проведення вивчається не все педагогічне явище в цілому, а лише окремі його етапи.

Безпосередні спостереження виконуються «зсередини», коли сам дослідник перетворюється на учасника процесу, випробуючи на себе все те, що відбувається з тими, хто займаються. В цьому випадку дослідник отримує додаткову об'єктивну інформацію.

При опосередкованому спостереженні експериментатор спостерігає з боку, не приймаючи особистої участі в заняттях, а є лише свідком того, що відбувається.

Відкритим спостереженням вважається таке, при якому ти, хто займаються і викладачі знають, що за ними ведеться спостереження. Якщо ж учасники процесу не обізнані в тому, що вони знаходяться в полі зору експериментатора, то йдеться про закриті спостереження. При проведенні закритого спостереження

з успіхом можна використовувати технічні засоби, такі як фото- і відеокамера, звука записуючі пристрої і т. п.

Слід пам'ятати, що недостатньо тільки спостерігати і фіксувати те або інше явище або процес, необхідно забезпечити можливість наступного аналізу і синтезу. Тому мало тільки реєструвати дійсність – важливо давати правильне тлумачення явищам, що спостерігаються, і фактам, розкривати їх причинно-слідчий зв'язок.

3. Тестування. В останні роки особливо широке розповсюдження отримав метод контрольних іспитів, що проводяться за допомогою різноманітних нормативів, проб, вправ і тестів. Їх застосування дозволяє викладачам і науковцям визначати рівень розвитку фізичних якостей та інших показників, дозволяє судити про ефективність навчально-тренувального процесу. Так, використання контрольних нормативів і тестів в області фізичного виховання і спорту може вирішувати наступні завдання:

- виявити загальну тренованість за допомогою комплексу методів тестування, які включають оцінку функціонального стану систем організму, антропометричні виміри, визначення рівня розвитку психічних і рухових якостей;
- виявити рівень спеціальної тренованості спортсмена за допомогою комплексних методів тестування, які включають оцінку функціонального стану учасників дослідження, визначення рівня розвитку рухових і психічних якостей, ступеня оволодіння технічними і тактичними навичками;
  - виявити динаміку спортивних результатів в процесі змагальної діяльності;
  - вивчити систему планування процесу спортивного тренування;
  - раціоналізувати існуючі системи фізичної підготовки;
  - виховувати у тих, хто займається фізичною культурою самостійність і свідомість у виконанні вправ і самоконтролі;
  - перевірити на практиці теоретичні положення і підтвердити єдність і збіг положень теорії і практики;
  - встановити контрольні нормативи для різних етапів і періодів навчально-тренувального процесу.

В залежності від того, яке завдання передбачається вирішити за допомогою тестів, можна виділити наступні їх різновиди:

- тести для дослідження функціонального стану серцево-судинної системи;
- антропометричні виміри для визначення залежності спортивних досягнень від тіло будови;
- тести для дослідження показників фізичної працездатності;
- тести для дослідження рівня розвитку фізичних якостей;
- тести для визначення ступеня сформованості технічних і тактичних навичок;
- тести для визначення психологічної і вольової підготовленості.

Ефективність застосування контрольних іспитів залежить від багатьох факторів:

- від рівня розвитку методик тестування в суміжних науках (в спортивній медицині, психології, педагогіці та ін.);
- від можливості використання методик з цих наук у фізичному вихованні і спортивному тренуванні;
- від рівня розвитку методик тестування в даній області;
- від технічної оснащеності;
- від ступеня обґрунтованості методів тестування;
- від рівня підготовленості дослідників, які використовують ці методики.

В методиці проведення контрольних вправ і тестів слід керуватися наступними загальними положеннями:

- умови проведення тестування повинні бути однаковими для всіх випробуваних (наприклад, час дня, час прийому їжі, об'єм навантажень і т. п.);
- контрольні вправи повинні бути доступними для всіх досліджуваних, незалежно від їх технічної і фізичної підготовленості;
- в порівняльних дослідженнях контрольні вправи повинні характеризуватися індиферентністю по відношенню до педагогічних факторів,

що вивчаються;

- контрольна вправа повинна вимірюватися в об'єктивних величинах (в часі, просторі, кількості повторень) і бажано, щоб вони вирізнялися простотою вимірювань і оцінки, наочністю результатів тестувань для випробуваних.

Загальною рекомендацією слід вважати проведення контрольних випробувань в терміни, які залежать від мети дослідження і завдань навчально-виховного процесу.

4. Педагогічний експеримент – це спеціально організоване дослідження, що проводиться з метою виявлення ефективності застосування тих або інших методів, засобів, форм, видів, прийомів та нового змісту навчання.

Необхідність проведення педагогічного експерименту може виникнути в наступних випадках:

- коли вченими висуваються нові ідеї або пропозиції, що потребують перевірки;

- коли необхідно науково перевірити цікавий досвід, педагогічні знахідки практиків, що підмічені і виділені дослідниками, дати їм обґрунтовану оцінку;

- коли необхідно перевірити різні точки зору з приводу одного і того ж педагогічного явища, що вже піддавалося перевірці;

- коли необхідно знайти раціональний і ефективний шлях впровадження в практику обов'язкового і визнаного положення.

У випадку коли в одній групі робота (навчання) проводиться із застосуванням нової методики, а в іншій – за загально прийнятою або іншою, ніж в експериментальній групі, і ставиться завдання виявлення найбільш ефективної методики, можна говорити про *порівняльний експеримент*. Такий експеримент завжди проводиться на основі порівняння двох подібних паралельних груп, класів, потоків – експериментальних і контрольних.

Група, яка займається за загально прийнятою методикою, називається контрольною, а інша, за запропонованою дослідником методикою – експериментальною.

В методиці проведення такого експерименту з метою отримання об'єктивних і достовірних результатів важливе значення набувають оцінка і правильний відбір умов, що урівнюють і варіюють.

Зрівняння умов проведення експерименту називається умовами, що забезпечують подібність і незмінюваність протікання експерименту в контрольних і експериментальних групах. Групи, що порівнюються, повинні відповідати деяким умовам ідентичності:

- вони повинні мати повну рівність початкових даних (склад випробуваних в експериментальних і контрольних групах прикладна однаковий за кількістю, підготовленістю, віком, статтю і т. п.);
- однакові умови роботи (одна і та ж зміна, використання однакового, стандартного інвентарю, типових залів, басейнів і т. п.);
- бути незалежними від особистості викладача. При цьому допускається, що в експериментальних і контрольних групах заняття можуть проводити один і той же викладач або різні.

Наступний підпункт розділу повинен бути присвячений *характеристиці випробуваних*, де описуються стать, вік, фізичний розвиток, стан здоров'я, стаж занять, підготовленість, професійна спрямованість роботи або навчання, кількісний склад груп і т. д.

Після характеристики групи необхідно викласти *зміст експерименту*, показати його новизну, відмінності від загально прийнятих установок. Тут слід вказати контрольні вправи, які використовувалися у дослідженні, надається обґрунтування їх застосування. Обов'язково слід вказати одиниці, точність вимірювання.

Здобувач освіти повинен описати порядок, місце і умови проведення дослідження, застосування тестів.

При підведенні підсумків педагогічного експерименту необхідно враховувати наступне:

- чітке обмеження області, на яку розповсюджуються отримані результати;

- висловлення передбачень про можливість їх розповсюдження на деякі пограничні області і визначення основних напрямів подальших досліджень в цієї і суміжних областях;

- оцінку ступеня надійності висновків в залежності від чистоти умов експерименту;

- оцінку ролі і місця експерименту в системі інших методів, що застосовувалися в даному дослідженні;

- практичні пропанові про впровадження в практику результатів проведеного дослідження.

5. Методи математичної статистики, які були застосовані в роботі. В якості однієї з важливих характеристик варіаційного ряду, отриманих під час обробки педагогічних даних, застосовують середні величини. Середня величина (середня арифметична) – узагальнена кількісна характеристика сукупності однотипних за ознакою явищ, що варіює. Застосування середніх величин дозволяє охарактеризувати однією величиною певну ознаку, що розглядається як ціле сукупності. Середні величини мають пізнавальне значення при вивченні педагогічних явищ, що полягає в об'єктивно точному вимірі процесів, що вивчаються.

Висновки – це завершальний розділ курсової роботи. В ньому наводяться 4-6 лаконічно сформульованих висновків за результатами дослідження, що відповідають поставленим завданням і оцінюють успішність власної роботи. Ця частина особливо важлива, оскільки саме тут в концентрованій і логічно бездоганній формі повинні бути представлені підсумкові результати.

Висновки повинні бути короткими, чіткими і конкретними.

Формулюючи висновки, необхідно дотримуватися наступних правил:

- логічного взаємозв'язку мети, завдань, змісту;
- конкретності, наявності цифрових даних;
- чіткості формулювань.

В той же час висновки не повинні перетворюватися в перелік фактів. У висновках на основі результатів, що маються, необхідно показати

закономірності розвитку або вдосконалення об'єкта дослідження, розкрити суть явища, вказати на скриті взаємозв'язки і можливі варіанти використання отриманих результатів на практиці.

Обсяг матеріалу дорівнює **1-2 сторінкам**.

Практичні рекомендації повинні бути присвячені застосуванню вправ, методиці тренування, тестування і т. п. Тут слід оцінити перспективу подальших конкретних досліджень, що відкриваються на основі результатів роботи, окреслити нові завдання, які виникають, охарактеризувати побічні результати, що спостерігаються, і можливість уникати їх в практичній діяльності.

Обсяг матеріалу дорівнює **1-2 сторінкам**.

Список використаної літератури представляє собою перелік літературних джерел, що використані автором в ході роботи над темою, і повинен містити **не менш 30 джерел** (половина з них останніх 5 років видання). Вони наводяться в алфавітному порядку у відповідності з прізвищами авторів літературних джерел і складаються за відповідними, встановленими ДСТУ 8302:2015, правилами (додаток Д). Якщо автор джерела не вказується в списку, за алфавітом розташовуються назви джерел. При цьому в даний список включається тільки та література, на яку були зроблені посилання в тексті роботи або цитати з яких були наведені. Не рекомендується включати до списку літератури енциклопедії, довідники, науково-популярні видання, газетні статті (за виключенням значимих за об'ємом і значимістю газетних публікацій).

Якщо використовуються посилання на іноземні джерела, то останні включаються в бібліографічний перелік після списку джерел кирилицею.

Додатки (не більш 10). В цій частині роботи розміщуються допоміжні або додаткові матеріали, які можуть загромаджувати текст основної її частини. За формою і змістом додатки можуть бути різноманітними: зразки анкет, первинні результати вимірів, копії справжніх документів, акти впроваджень, таблиці, графіки, схеми і т. д.

Кожний додаток повинен починатися з нової сторінки з вказівкою в правому верхньому куті слова «Додаток» і мати тематичний заголовок. Додатки

позначаються літерами, наприклад, «Додаток А», «Додаток Б» і т. д., а перед додатками на окремій сторінці в центрі прописними літерами друкується заголовок «ДОДАТКИ». Нумерація сторінок, на яких розміщені додатки, повинна продовжувати загальну нумерацію сторінок тексту. Зв'язок основного тексту з додатками здійснюється через посилання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Методичні рекомендації до підготовки кваліфікаційних робіт другого (магістерського) рівня: Галузь знань 01 «Освіта», спеціальність 014.11 «Середня освіта (фізична культура)», спеціальність 017 «Фізична культура і спорт» / уклад. Ф. В. Музика, Ю. А. Бріскін, А. В. Передерій, І Р. Бондар, Ю. О. Павлова, В. Ю. Сосіна, О. Ю. Сидорко, І. М. Ріпак, Р. Л. Петрина. Львів, 2018. 38 с.

2. Основи науково-дослідної роботи магістрантів та аспірантів у вищих навчальних закладах (спеціальність: 017 Фізична культура і спорт): навчальний посібник. О Борисова, В Костюкевич, В Воронова, О Шинкарук, Вінниця, ТОВ «Нілан – ЛТД», 2016. 554 с.

3. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0155-17> Про затвердження Вимог до оформлення дисертації.

•

СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ, ЯКІ НАЙБІЛЬШ ЧАСТО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ДЛЯ СТИЛИСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ І ЛОГІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ПРИ НАПИСАННІ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Необхідно...(слід...) відмітити (звернути увагу...)... / Представлений матеріал дає основу стверджувати (думати)... / В ході дослідження виявлено (визначено, встановлено...)... / Таким чином, становиться очевидним... / Одним із головних факторів (важливих питань) є... / Менш визначено можна говорити про... / Таке положення характерно... / Таким чином, наведені (представлені) матеріали свідчать... / Важливо, однак, звернути увагу на... (підкреслити, що...) / І ще одна характерна особливість.... В першу чергу по це свідчить.... / На наш погляд, це пов'язано з тим, що.... / Вивчення... у... показало наступне (табл. ...)... / Відмітимо також, що... / Цей факт суттєво знижує... / Неможна не сказати про те, що... / Із всього вище перерахованого можна заключити, що.... Другим очевидним моментом є те, що... / Цікаву інформацію дає показник.... Це дозволяє зробити висновок про те, що... залежить від... / Відмінною особливістю розробленої методики (програми, моделі, схеми...) є те, що... Використовуючи отримані дані, можна... / Все це вказує на те... / Експеримент обґрунтував... / Дослідження показали... / Проведений статистичний аналіз... дозволив отримати середнє арифметичне значення..., а також стандартне відхилення середнього, що дорівнює.... Аналіз отриманих даних показав, що представлені кількісні параметри можна охарактеризувати наступним чином.... Вивчення динаміки... показало, що у ... рівень розвитку.. у порівнянні з ... підвищився відповідно на.... Однак темпи приросту для кожної групи різні. Найбільш суттєві темпи приросту відмічені в період від... до..., причому різниця між ними статистично достовірна ($p < 0,05$).

«Отримані більш високі темпи приросту... у школярів експериментальної групи завдяки застосуванню цілеспрямованих засобів з використанням... узгоджуються з даними авторів, які проводили аналогічні дослідження в інших видах (NN)».

«Статистично достовірна різниця ($p < 0,05$) в змагальному результаті

в експериментальній групі підтвердила переваги даної програми, де застосовані засоби виявилися більш ефективними. Вдалося зауважити дуже суттєвий факт, що має очевидно велике практичне значення. Так, виявилось, що при виконанні... відбувається..., і це суттєво впливає на...».

«Результати педагогічного експерименту свідчать про те, що великий приріст за всіма тезованими показниками при повній статистичній достовірності відмінностей ($t=...$) відмічений в експериментальній групі, причому в порівнянні... він збільшився в... рази (на...%) (табл.)».

«Кореляційний аналіз виявив високий статистичний взаємозв'язок ($r=...$) між цим зсувом і приростом спортивного результату випробуваних (табл. ...). В той же час чітко відмічається тенденція до.. / Подібна динаміка (рівень, характер) виявлена в численних дослідженнях інших авторів (NN)».

«Мабуть, такі об'єктивні причини обумовлюють загальну (різноманітну, характерну...) тенденцію зміни окремих показників для всієї групи спортсменів, які брали участь в дослідженні... В зв'язку з цим хотілося б сказати і про... / Показники, що характеризують підготовленість з... до... років, безперервно зростають і складають відповідно... / Причому з... до...років ці показники досягають більших величин за темпами приросту, ніж з ... до... років ($p<0,05$)».

«При цьому фіксується більша близькість показників за фактором (однаковий вік), ніж за фактором «однакова стать». В той же час відмічається відповідна спадковість з віком за... / На наш погляд, це пов'язано насамперед з тим, що діти приступили до занять з... без достатнього запасу рухового досвіду і з низьким рівнем розвитку фізичних якостей. Найбільший приріст... спостерігається в... (статистично достовірно при $t=5,62$). Цей факт можна пояснити тим, що... Даний матеріал свідчить про те, що рівень прояву... після (в умовах, з використанням, застосування, виконання...)... достовірно ($p<0,05$) вищий (сприяє підвищенню, зменшенню)... Математична обробка даних показала, що різниця середніх величин... сягає границь статистичної достовірності (для 5%-вого рівня значущості). В літньому змагальному сезоні спортсмени суттєво і достовірно ($p<0,05$) у порівнянні з початком експерименту

покращили показники... Підвищення результату в... склало в середньому... ($p < 0,05$)».

«На це вказують, насамперед, більш високі у порівнянні з контрольною групою темпи приросту показників, що вивчалися. Найбільш суттєво це проявляється в...».

«Так, якщо у вересні зафіксовано..., то в травні відмічається... ($p < 0,05$ при $t = \dots$). Таким чином, систематичне застосування (використання, виконання) вправ сприяло..., що, в свою чергу, забезпечило зростання... При аналізі отриманого матеріалу виявляється чітко виражена залежність. Зафіксовані зміни супроводжуються... / Отримані дані свідчать про... Порівняння вихідних і кінцевих даних... характеристик показало, що в більшості випадків були отримані достовірні (для 5%-вого рівня значущості) розбіжності. Цілеспрямоване використання... забезпечує більш ефективно ($p < 0,05$) в порівнянні з..., підвищення (покращення)... / Це вказує (свідчить, підтверджує, дозволяє говорити...) на (про)... / Аналіз буде недостатньо повним, якщо не вказати на... / Дана тенденція, на наш погляд, повністю закономірна, якщо відмітити, що.... В цілому отримані дані свідчать, що серед факторів, що визначають..., на перший план, за мірою росту майстерності (підготовленості, оволодіння..., з віком)..., виступають... / В зв'язку з цим можна говорити про...».

«Наприкінці педагогічного експерименту спортсмени експериментальної групи за показниками більшості тестів статистично ($p < 0,05$) значимо перевищували випробуваних контрольної групи. В ході дослідження не виявлено достовірних розбіжностей ($p > 0,05$) між... В той же час за окремими показниками рівень... вище, ніж у... Такі особливості динаміки кожного показника, що вивчається, залежать від ступеня впливу на рівень їх прояву як об'єктивних причин (...), так і суб'єктивних особливостей (...) / Вище викладені факти вказують на не благополуччя в розвитку... у... / Таким чином, покращення результатів в експериментальній групі свідчить про ефективність виявлених підходів при побудові (організації, виконанні...)... / Заслуговує уваги той факт, що... / Отримані результати в цілому (в цій частині) узгоджуються з даними

досліджень NNN».

«Додаткові аргументи на користь положення, що розглядалося, містяться в результатах кореляційного аналізу. / Мабуть, ця обставина... / Аналіз даних, наведених в таблиці..., показує, що.... Таким чином, запропоновані методичні прийоми в сполученні з традиційними засобами підготовки стали основною причиною росту спортивних результатів.../ Узагальнюючи результати проведених досліджень, можна сказати (констатувати, запропонувати...), що...».

ЛОГІЧНІ КОНСТРУКЦІЇ, ЩО НАЙБІЛЬШ ЧАСТО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ДЛЯ ФОРМУЛЮВАННЯ ПРАКТИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ

«Слід, необхідно, рекомендується, бажано, пропонується, необхідно дотримуватися, застосовувати, добиватися, підбирати, розглядати, оцінювати, здійснювати, планувати, виконувати, стимулювати, реалізовувати, уточнювати, доповнювати, давати, виходити з, звертати, приділяти особливу увагу, підвергати аналізу, вносити корективи, знайти правильне чергування, використовувати (повноцінно, в якості основи...), враховувати можливості (специфіку, послідовність навчання...)...».

«Використання (застосування, планування, виконання, реалізація...)... сприяє () дає можливість, є об'єктивною умовою, дозволяє на основі детального аналізу..., враховує (підвищує, покращує, допомагає, доповнює, дозволяє...)...».

«З метою вдосконалення (навчання, розвитку, виховання...)... наряду з традиційними засобами тренування необхідно використовувати (планувати, виконувати, застосовувати...)... Це сприяє (здійснює позитивний вплив, сприяє росту...)...».

«В результаті проведеного дослідження представляється можливим уточнити деякі розділи методики підготовки..., а також висунути і обґрунтувати ряд рекомендацій для спортивного тренування... в цілому. Так, застосування... дозволяє досягати (оцінювати, добиватися, виконувати, здійснювати, порівнювати, систематизувати, вносити корективи...)...».

ЛОГІЧНІ КОНСТРУКЦІЇ, ЩО НАЙБІЛЬШ ЧАСТО
ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ДЛЯ ФОРМУЛЮВАННЯ **ВИСНОВКІВ**
КУРСОВОЇ РОБОТИ

«Виявлено, доказано, обґрунтовано, визначено, підтверджено, показано, встановлено, аналіз показав, що...».

«Класифіковані, систематизовані, сформульовані... сучасні концепції (термінологічні перед посилення, концептуальні положення, конструктивні рішення, визначні судження, інтегративні тенденції, пріоритетні новації, напрями, альтернативні пропанові, педагогічні технології...)...».

«Виявлена, вивчена, означена, обґрунтована, відмічена, визначена, показана, підтверджена, розглянута динаміка (тенденція, технологія, залежність, взаємозв'язок, роль, необхідність, можливість, структура, особливість, діяння, значення, відмінність, умови, ефективність розбіжностей, фактори, принципіальні підходи)...».

«Дана оцінка процесу (ходу, відновлювальним заходам, ефективності, взаємозв'язку, тенденції, специфіки, думці, положенню, спектру думок...)...».

«Запропонований (обґрунтований) спосіб (варіант, форми, методичний підхід, виконання руху, установки, показники, прийоми, заходи, комплекс мір...)...».

«Здійснений аналіз (комплекс мір, оцінка, діагностика...)...».

«Виявлені, визначені, розроблені інформативні (нормативні) показники (тести, елементи, фактори, компоненти, параметри, модельні характеристики...)...».

«Дослідження підтвердило (встановило, вказує на..., показало, виявило, доказало, обґрунтувало, доповнило, уточнило, конкретизувало, узагальнило...)... В ході вивчення (дослідження, аналізу, розгляду, спостереження, експерименту...) отримані дані, адекватні поставленим завданням дослідження. Представляється можливим (вірогідним, очевидним...)...».

«Результати дослідження (експерименту, аналізу, спостереження)

дозволяють заключити (представити, розглянути, свідчать, підтверджують, доказують, узагальнюють, обґрунтовують, визначають, характеризують)...».

«Використання в навчальному процесі розробленої (авторської, апробованої...) програми (методики...) представляє можливість майбутньому спеціалісту суттєво розширити педагогічний арсенал (коло використовуваних вправ, засобів...»).

«Було встановлено, що систематичне застосування запропонованих і експериментально перевірених комплексів вправ (засобів і методів, показників, тестів, відновних заходів...) дозволяє підвищити ефективність проведення занять (виконання рухів, відновних функцій, контролю, процесу тренування, навчання...), оптимізує (інтенсифікує, збільшує обсяг виконаних вправ, роботи на... %...), процес тренування та дає можливість з меншими затратами досягнути необхідного... результату».

«Чітко виявлена позитивна установка на залучення (участь, відношення, розширення кола...) учнів до фізичного вдосконалення (культурної спадщини, особистісної участі), що в цілому підвищує інтерес до формування фізкультурно-спортивної активності (фізичної культури особистості, ціннісних відношень в сфері фізичної культури і спорту)».

«Результати в... мають високу кореляцію з характеристиками, що оцінюють... ($r=...$). Достовірно ($p<0,05$) відрізняються показники... у спортсменів різної кваліфікації. Однак по мірі підвищення спортивної майстерності темпи їх приросту в цілому знижуються. Так, якщо в..., то.... Збільшення взаємозв'язку між показниками... у більш кваліфікованих спортсменів є інтегральним фактором, що підкреслює важливість...».

«Для підвищення ефективності тренувального процесу... доцільно використовувати... Застосування... дозволяє у порівнянні із загальноприйнятою системою підготовки підвищити... в більшій мірі, про що можна судити за наступними показниками...».

«Визначено, що застосування (використання) в навчально-тренувальному процесі засобів, оснований на..., сприяє якісному формуванню структури рухів,

більш повній реалізації рухового потенціалу».

«Приріст основних рухових здібностей у школярів... років в цей період відбувається гетерохронно. Так, найбільше збільшення (підвищення, ріст...) спостерігається.... Менш за все схильне до росту..., що можна пояснити...».

«Аналіз результатів тестування фіксованих показників школярів (тих, хто займаються...) контрольної і експериментальної груп наприкінці дослідження дозволяє відмітити більш значні позитивні зміни (зсуви, приріст...) характеристик, що оцінювалися, у... експериментальної групи. Так, якщо... досягають в даній групі ... % ($p < 0,05$), то в контрольній аналогічні показники (результати...) підвищилися лише на... % ($p \geq 0,05$)».

«Педагогічний експеримент підтвердив ефективність... В результаті застосування... спостерігалось покращення... і досягнуто суттєвий приріст... у..., що брали участь в експерименті».

«Отримані матеріали ще не дають змоги з усією впевненістю робити кінцеве (безпомилкове, визначне, конкретне...) тлумачення процесам, що відбуваються... Необхідні широкі дослідження для судження про те, які саме механізми (компоненти, параметри, зв'язки, структури, елементи...) беруть участь (сприяють, відіграють роль)... в...».

«Під впливом... в діяльності... відбуваються значні зміни. Це положення підтверджують факти, що спостерігаються в роботі, які свідчать про...»

«Високі значення параметрів, що характеризують варіативність всіх вивчених показників, дозволяють припустити, що рівень прояву... має значні індивідуальні (специфічні особливості (різницю))».

«В процесі проведеного експерименту були отримані наступні результати: а)...; б)...

На основі отриманих фактів стають зрозумілими деякі особливості (механізми, критерії...), що спостерігалися у... Відкриті дані дають змогу говорити проте, що можна обґрунтувати...».

СЛОВНИК ДОСЛІДНИКА-ПОЧАТКІВЦЯ

Абстрагування – це уявне відволікання деякої ознаки, властивості предмета від самого предмета з метою більш глибокого вивчення суті досліджуваного.

Аксіома – положення, що приймається без логічного доказу, в силу безпосередньої впевненості (істинне вихідне положення). Аксіоми не потребують доказів, і з них виводяться всі перед положення заздалегідь обумовленим правилом.

Актуальність теми – ступень її важливості, значимості в теперішні момент і в даній ситуації для рішення конкретної проблеми (завдання, питання).

Алгоритм – ряд послідовних дій, необхідних для рішення завдання.

Аналіз – розподіл об'єкту на складові частини з метою їх самостійного вивчення.

Аналогія – метод наукового пізнання, в якому встановлюється подібність в деяких сторонах, якостях і відношеннях між нетотожними об'єктами.

Анкетування – дослідницький метод, що дозволяє на основі письмових відповідей на запропоновані питання виявити точки зору і тенденції, що мають місце в групі респондентів.

Аспект – точка зору, з якої розглядається об'єкт (предмет, явище, процес, поняття) дослідження, одна із сторін явищ.

Бесіда – метод дослідження, що дозволяє пізнати особливості особистості людини, характер та рівень його знань, інтересів, мотивів дій на основі аналізу відповідей на поставлені і попередньо продумані питання.

Валідність тесту – придатність тесту для виміру властивості, якості, явища, що хочуть вимірити.

Висновки – нові судження, що зроблені на основі теоретичного або емпіричного матеріалу.

Гіпотеза – науково обґрунтоване, але неочевидне припущення, що потребує спеціального доказу для свого кінцевого твердження в якості теоретичного положення або його відхилення (спростування).

Додаток – інформація, що ілюструє окремі позиції проведеного дослідження. в якості такого можуть виступати плани, протоколи, фото, рисунки, тести та інший емпіричний матеріал. Додаток оформляється окремо від роботи і розміщується наприкінці її.

Достовірність (результатів) – інформація, в тому числі і статистична, що розкриває ступень істинності отриманих наукових результатів, їх надійності і відтворюваності в ході дослідження.

Експеримент констатуючий – вид експерименту, при якому дослідник встановлює тільки стан педагогічної системи, що вивчається, констатує факти наявності причинно-наслідкових зв'язків, залежності між явищами.

Експеримент перехресний – вид експерименту, при якому контрольні і експериментальні групи міняються місцями в кожній наступній серії експериментів. Якщо отриманий позитивний результат в експериментальних групах різного складу, то це свідчить про ефективність використовуваного дослідником нововведення.

Експеримент порівняльний – вид експерименту, в ході якого дослідник здійснює вибір найбільш оптимальних умов або засобів педагогічної діяльності, порівнюючи між собою контрольний і експериментальний об'єкти.

Завдання – те, що потребує виконання, рішення.

Закономірність – сукупність стійких залежностей між явищами і предметами.

Інтерв'ю – різновид дослідницького методу опитування в психології і педагогіці. Передбачає в процесі усного опитування виявити досвід оцінку, точку зору респондента.

Інтерпретація – тлумачення, розкриття суті, сукупність операцій з тлумачення, роз'яснення суті отриманих результатів, пояснення причин і умов, що їх породили.

Категорія – гранично широке, найбільш загальне поняття, що виражає суттєві властивості, признаки, зв'язки і відношення явищ дійсності.

Контент-аналіз – метод аналізу друкованих або усних текстів, що складається з виділення суттєвих одиниць інформації та замірі частоти їх використання.

Концепція – сукупність взаємопов'язаних представлень, система поглядів на проблему, те або інше розуміння явищ, процесів, коли визначаються цілі і завдання

дослідження та вказуються шляхи його ведення, єдиний визначний замисел, основна, провідна думка деякого твору, наукової праці і т.д.

Кореляційний аналіз – метод встановлення взаємозв'язків, взаємовпливів і взаємозалежностей незалежних і залежних перемінних в експерименті. З його допомогою встановлюється, як зміни одних показників тягнуть за собою зміни інших.

Критерій – ознака, на основі якої проводиться оцінка, визначення або класифікація будь чого, мірило.

Метод – спосіб досягнення визначеної мети, спосіб пізнання, теоретичного дослідження або практичного здійснення будь чого; сукупність прийомів або операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності.

Метод експертних оцінок – комплекс логічних і математичних процедур, спрямованих на отримання від спеціалістів інформації, її аналіз і узагальнення з метою підготовки та вибору раціональних рішень.

Методи дослідження – розумові операції та практичні дії, що дозволяють отримати нове наукове знання про предмет дослідження. Розрізняють теоретичні і емпіричні методи дослідження, а також методи обробки емпіричних даних.

Методика дослідження – сукупність різноманітних методів, прийомів, способів для систематичного, послідовного здійснення дослідження.

Методологія – найбільш загальна система принципів організації наукового дослідження, способів досягнення та побудови наукового знання.

Моніторинг – система контролю, стеження за процесом та результатами дослідження, включає збір, обробку та аналіз інформації для корекції, прийняття рішень, що покращують освітній та дослідницький процес.

Монографія – наукова публікація у вигляді книги, у якій викладаються дослідження з однієї теми та її теоретичний опис. Це, як правило, складна і актуальна тема, що вивчена глибоко і різностороннє, з урахуванням останніх наукових досліджень. Серед наукових публікацій саме монографії відносяться до числа найбільш важливих та серйозних робіт.

Надійність тесту – відтворюваність результатів при повторному тестуванні через короткий час.

Об'єкт дослідження – предмет, явище чи відношення, що породжує проблемну ситуацію та обране для вивчення. Може бути як матеріальним, так і відображеним в абстрактному змісті.

Об'єктивність (узгодженість) тесту – однакові результати при тестуванні однієї і той же групи учасників експерименту різними особами.

Ознака – показник, прикмета, знак, за яким можна визначити, узнати дещо про об'єкт. Може бути кількісною, якісною, суттєвою.

Параметр – величина, розмір, що характеризують основні властивості предмета, явища, процесу, речовини.

Поняття – логічно оформлена загальна думка про предмет, явище, об'єкт, що відображає його сутність та є результатом пізнання об'єкту.

Постулати – твердження, що застосовуються в рамках деякої наукової теорії за істинні, граючи роль аксіоми. Постулати теорії не повинні ні суперечити один одному, ні витікати один із іншим.

Предмет дослідження – компонент наукового апарату дослідження, в якому фіксується та властивість або відношення в об'єкті, що підлягає глибокому спеціальному вивченню.

Принцип – основне, вихідне положення деякої теорії, вчення, науки, керуюче положення, установка, правило в деякій діяльності.

Проблема дослідження – основна частина наукового апарату дослідження, що розробляється на основі актуальності теми та виявленого протиріччя.

Проблема – питання про те, як треба змінити «слабку» ланку в протиріччі та зняти його. Не слід плутати проблему дослідження з тими недоліками, що існують в теорії і практиці.

Резюме – форма висновків, що складається в послідовному і короткому переліку основних положень, викладених в розділі або в роботі в цілому.

Середнє квадратичне відхилення – міра розкиду для різних характеристик, яка підтверджує типовість і показовість середньої арифметичної, відображує міру коливання чисельних значень ознак, з яких виводиться середня величина.

Система – множинність елементів (предметів, понять), що знаходяться

у відношеннях і зв'язках один з одним, що створюють визначену цілісність, єдність.

Спостереження – дослідницький метод, що закладається в систематичному і цілеспрямованому сприйнятті вивчаємого об'єкту з метою збору інформації, фіксації дій та проявів поведінки об'єкта для його вивчення.

Таблиця – графічна форма представлення матеріалу цифрового і понятійного змісту. Вона дозволяє представляти об'ємний матеріал коротко і, до того ж, отримувати нові ідеї при його аналізі. Матеріал в таблиці оформлюється логічно, ясно, зрозуміло та коротко.

Тези – коротке викладення деякого дослідження, зроблених наукових висновків як окремих положень, що виражають основну сутність.

Тема дослідження – найкоротше вираження змісту дослідження у вигляді заголовка. Вона повинна бути лаконічною, проблемною, благозвучною і виражати головну думку.

Теорія – сукупність узагальнених положень (основних, керівних ідей), що створюють науку (розділ науки, область знань, сукупність правил в області будь-якої майстерності), яка створена в результаті наукового пізнання закономірностей розвитку природи і суспільства.

Термін – слово або словосполучення, яке означає суворо визначене наукове поняття.

Тестування (метод тестів) – метод дослідження, що дозволяє виявити рівень знань, умінь та навичок, а також здібностей та інших якостей особистості шляхом аналізу способів виконання випробуваними ряду спеціальних завдань.

Технологія – спосіб перетворення вихідних матеріалів для отримання бажаних продуктів або послуг. Технологія включає в себе методи, прийоми, режим роботи, послідовність операцій і процедур.

Умовивід – процес мислення, що поєднує послідовність двох і більш суджень, в результаті чого з'являється нове судження (положення). По суті умовивід є висновком, що робить можливим перехід від мислення до практичних дій.

Факт – явище або достовірно зафіксовані зв'язки між явищами і подіями, істинність пізнання яких може бути науково доказано.

Фактор – причина, рушійна сила деякого процесу, явища, що визначає його характер або окремі риси.

Цитата – частка тексту, виписана з друкованого або рукописного твору без змін і використовувана в іншому тексті.

Явище – дія, що відбувається з предметом, процес їх зміни в часі і просторі.